Toepasselijkheid en vernietigbaarheid van algemene voorwaarden

De toepasselijkheid van algemene voorwaarden is veelvuldig onderwerp van discussie in geschillen tussen contractspartijen. De wet verplicht de gebruiker van algemene voorwaarden om in beginsel zijn wederpartij een redelijke mogelijkheid te bieden om van de voorwaarden kennis te nemen. Als hoofdregel geldt dat de voorwaarden ter hand moeten worden gesteld, op straffe van vernietigbaarheid ervan.

De achterliggende gedachte van terhandstelling is dat de wederpartij de gelegenheid heeft om kennis te nemen van de inhoud van de algemene voorwaarden waaraan hij zich bindt. Als een wederpartij vernietiging van de algemene voorwaarden wil inroepen, rust in beginsel op hem de bewijslast om aan te tonen dat hij de algemene voorwaarden niet ontvangen heeft. In de praktijk hoeft de wederpartij alleen maar te stellen dat hij de algemene voorwaarden nooit heeft ontvangen waardoor de gebruiker van de algemene voorwaarden moet bewijzen dat hij de voorwaarden ter hand heeft gesteld aan de ontvanger. De gebruiker van de algemene voorwaarden ziet zich dan met een lastige bewijsopdracht geconfronteerd waarin hij zelden zal slagen. In zijn arrest van 21 september 2007 heeft de Hoge Raad de vraag beantwoord of de wederpartij een geslaagd beroep kon doen op de vernietigbaarheid van de algemene voorwaarden omdat deze niet aan hem ter hand gesteld waren. In deze zaak ging het om de vraag of een door de wederpartij ondertekende offertebevestiging waarin vermeld is dat de algemene voorwaarden zijn meegezonden, voldoende bewijs oplevert dat de gebruiker zijn voorwaarden tijdig (dus vóór of tijdens het sluiten van de overeenkomst) aan de wederpartij heeft overhandigd.

De feiten

X (hierna:"de kweker") is kweker van paprikaplanten en heeft een overeenkomst gesloten met Y (hierna:"de leverancier"), op grond waarvan de leverancier aan de kweker een zogenaamde substraatunit, inclusief een daarbij behorende PH-regeling (hierna:"de installatie") heeft geleverd. Eind november 1998 heeft de kweker de installatie in gebruik genomen, aanvankelijk zonder PH-regeling. In februari 1999 is door de leverancier alsnog een PH-regeling geïnstalleerd. Na de installatie van de unit is de kweker begonnen met het doseren van voedingswater aan de paprikaplanten. De dagen na de inwerkingstelling van de PH-regeling heeft de installatie verscheidene malen alarmen afgegeven. Nadat de kweker het alarm zelf meerdere malen gereset had, ging hij door met het doseren van voedingswater aan de paprikaplanten. Op 26 februari 1999 heeft de kweker, voordat hij met een nieuwe druppelbeurt begon, geconstateerd dat in het water van de mengbakunit een witte dradige massa dreef. Bij meting bleek dat het voedingswater een veel te hoog EC- en PH-waarde had. Onmiddellijk daarop heeft de kweker de leverancier gewaarschuwd. De leverancier heeft geconstateerd dat, als gevolg van hevelwerking, vloeistof uit de loogbak de installatie inliep zonder dat de doseerpomp aanstond. De leverancier heeft de hevelwerking opgeheven door het monteren van een drukventiel.

"In de praktijk hoeft de wederpartij alleen maar te stellen dat hij de algemene voorwaarden nooit heeft ontvangen waardoor de gebruiker van de algemene voorwaarden moet bewijzen dat hij de voorwaarden ter hand heeft gesteld aan de ontvanger."

De procedure

De wortels van de paprikaplanten waren verbrand. De kweker heeft de leverancier gedagvaard en schadevergoeding ad EUR 232.153,50 gevorderd. De kweker heeft aan zijn vordering ten grondslag gelegd dat de leverancier is tekortgeschoten in de nakoming van de tussen partijen gesloten koopovereenkomst, omdat de installatie niet naar behoren was geïnstalleerd. De leverancier betwist het gebrek niet maar heeft zich beroepen op haar algemene voorwaarden waarin een aansprakelijkheidsbeperking is opgenomen en doet tevens een beroep op eigen schuld van de kweker. De leverancier stelt een tegeneis in waarbij zij betaling vordert van haar nog openstaande facturen ad EUR 52.939,30. De aansprakelijkheidsbeperking in de ALIB-voorwaarden (Algemene Leveringsvoorwaarden Installerende Bedrijven) hield in dat de leverancier slechts aansprakelijk is voor schade voor zover deze door haar verzekering wordt gedekt, met een maximale dekking van NLG 250.000. De rechtbank oordeelde dat de voorwaarden tussen partijen van toepassing zijn en dat de leverancier om die reden binnen de marges van de aansprakelijkheidsbeperking de schade moest vergoeden aan de kweker en dat daarnaast sprake was van eigen schuld (75%) aan de zijde van de kweker.

Ook het Hof in Den Haag oordeelde dat de ALIB-voorwaarden tussen de partijen van toepassing zijn en dat de schade van de kweker moest worden vergoed met inachtneming van de aansprakelijkheidsbeperking in deze voorwaarden. Het Hof overwoog dat op de offerte van de leverancier uitdrukkelijk was vermeld dat de ALIB-voorwaarden van toepassing waren. Bovendien had de leverancier de kweker een offertebevestiging toegezonden en aan het slot van deze offerte vermeld dat een exemplaar van de leveringsvoorwaarden zijn meegezonden. De offertebevestiging is door de kweker voor akkoord ondertekend. Verder is niet gebleken dat de kweker op deze offertebevestiging heeft gereageerd of anderszins heeft gevraagd naar de algemene voorwaarden. Volgens het Hof betekent dit dat ervan moet worden uitgegaan dat de kweker de ALIB-voorwaarden heeft ontvangen en zijn de ALIB-voorwaarden dan ook van toepassing. Het Hof stelt de eigen schuld van de kweker vast op 50%.

Hoge Raad

In cassatie klaagt de kweker er onder meer over dat hij de ALIB-voorwaarden voor of tijdens het sluiten van de overeenkomst niet heeft ontvangen. De kweker is van mening dat het juist op de weg van de leverancier ligt om te bewijzen dat de ALIB-voorwaarden wel bij de offertebevestiging waren bijgesloten. De Hoge Raad overweegt dat het Hof gelet op de omstandigheden van dit geval geen blijk heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door ervan uit te gaan dat de algemene voorwaarden ter hand zijn gesteld:

- reeds in haar offerte heeft de leverancier uitdrukkelijk melding gemaakt van de toepasselijkheid van haar algemene voorwaarden op al haar aanbiedingen;
- de leverancier heeft aan het slot van haar offertebevestiging -dus niet (alleen) op het postpapier waarop deze offertebevestiging was afgedrukt- vermeld: "meegezonden is tevens een exemplaar van onze leveringsvoorwaarden";
- deze offertebevestiging is door de kweker voor akkoord ondertekend;
- niet is gesteld of gebleken dat de kweker op andere wijze op deze offertebevestiging heeft gereageerd.

Nu in de onderhavige zaak aangenomen moet worden dat de algemene voorwaarden tijdig ter hand zijn gesteld, kan de kweker geen beroep doen op vernietiging van de ALIB-voorwaarden. De mogelijkheid van vernietiging komt pas aan de orde wanneer vaststaat dat de voorwaarden niet tijdig ter hand zijn gesteld aan de wederpartij.

Gevolgen voor de praktijk

Dit arrest biedt meer duidelijkheid over de vraag wanneer een gebruiker van algemene voorwaarden zich met succes kan verweren tegen een beroep op vernietiging van de toepasselijke algemene voorwaarden. De enkele omstandigheid dat in een stuk van de gebruiker is vermeld dat de algemene voorwaarden zijn bijgesloten, is niet voldoende om aan te nemen dat dit ook daadwerkelijk is gebeurd. Bijkomende omstandigheden kunnen tot een ander oordeel leiden. In de onderhavige zaak was dat het specifiek laten ondertekenen van een duidelijke en niet voor misverstand vatbare mededeling dat de wederpartij de algemene voorwaarden heeft ontvangen. In dit arrest wordt duidelijk dat de ontvanger zich niet bewust hoeft te zijn geweest van de vraag of hij de algemene voorwaarden daadwerkelijk heeft ontvangen. Door het ondertekenen van de verklaring dat de algemene voorwaarden zijn ontvangen ligt het bewijs vast dat de gebruiker de algemene voorwaarden aan de wederpartij ter hand heeft gesteld. Bij het ondertekenen van een offertebevestiging is dus van groot belang om alle bepalingen met betrekking tot de algemene voorwaarden goed door te nemen en bij eventuele onduidelijkheden of bij het ontbreken van deze algemene voorwaarden contact op te nemen met de gebruiker van de algemene voorwaarden. Indien een partij dat niet tijdig doet zal zij in een procedure geconfronteerd worden met de bewijslast van een negatief feit, waarbij zij moet bewijzen dat zij de algemene voorwaarden niet heeft ontvangen, wat in de praktijk zo goed als onmogelijk is.

mr. A. (Aziz) Al Mansouri
Procesrecht
T +31 (0)30 2121 527
E aziz.almansouri@cms-dsb.com